

Toprak Uyanırsa

Ekmeksizköy Öğretmeninin Hatıraları

ŞEVKET
ŞÜREYYA
AYDEMİR

Remzi Kitabevi

ŞEVKET SÜREYYA AYDEMİR (1897-1976), Tunalı bir göçmen ailesinin oğludur. Babası, hayatı boyunca topraksız bir köylü olarak başkalarının toprağında ve hizmetinde çalışmıştır. Edirne’de doğan Aydemir, ilk ve orta öğrenimini orada yaptı. Edirne Öğretmen Okulu’nu bitirdi. I. Dünya Savaşı’nda yedek

subay olarak Kafkas cephesindeki çarpışmalara katıldı. Subay olan ağabeyleri I. Dünya Savaşı’nda şehit oldu. Aydemir de Sarıkamış Savaşı’nda yaralandı. Neslinin büyük çoğunluğu gibi o da Turancılık akımının ateşli bir taraftarıydı. Osmanlı İmparatorluğu çöküp Edirne işgal edilince, Turan’a koştı, öğretmenlik yaptı, gönüllü birlikler kurup savaflara katıldı. Bütün bu savaflar ve ihtilaller içinde kültür yetersizliğini kavradı. Moskova’ya ekonomi öğrenimine gitti. Türkiye’ye dönünce önce Ankara’da ekonomi öğretmenliği yaptı, sonra da devlet sektöründe yüksek görevler aldı. Atatürk’ün eşsiz takdirlerini kazandı, kendisini devrime adadı.

Şevket Süreyya Aydemir, hayat hikâyesini *Suyu Arayan Adam* adlı güçlü eserinde anlatır. Bu eserinde yazar, hayat hikâyesini vermekle yetinmemiş, ayrıca neslini; o yılların şartlarını, olaylarını ve atmosferini canlandırmış, ruh ve fikir oluşlarına ışık tutmuştur.

ŞEVKET SÜREYYA AYDEMİR

TOPRAK UYANIRSA

*Ekmeksizköy Öğretmeninin
Hatıraları*

Remzi Kitabevi

TOPRAK UYANIRSA / Şevket Süreyya Aydemir

© Remzi Kitabevi, 1987

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

ISBN 978-975-14-2135-7

BİRİNCİ BASIM: Kasım 1963

YİRMİ İKİNCİ BASIM: Nisan 2023

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez, E3-14, 34337, Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Güven Mücellit, Mahmutbey Mah. 2622. Sokak
Güven İş Merkezi No: 6 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 45003 / Tel (212) 445 0004

İçindekiler

Önsöz.....	7
Bir İnsan Nasıl Çöker?	15
Tarih Öncesinden Çıkış.....	55
Gizli Bir Komite	89
Ejderha Yaralanıyor!.....	143
İnsanlar ve Planlar	179
Herkese İş, Herkese Ocak Herkese Toprak!.....	197
Başka Türlü İnsanlar Arasında.....	235
Hakikat Olan Rüya.....	253
Romanların Anlattığı Köy	267
Bir Selamet Öncüsü	289
Kökünden Kopmamak	345
Güneş, Toprak, Deniz ve Tarih	357
Adam Olmak	377
Hayata Daha İyi Bağlanmak.....	389
Zafer Anıtı	397

ÖNSÖZ

ESER VE YAZARI HAKKINDA

Yakup Kadri Karaosmanođlu

Bu kitabın yazarı Şevket Süreyya Aydemir, kendi hayat hikâyesini, *Suyu Arayan Adam* isimli eserinde güçlü bir üslup ve tam bir açıklıkla vermiştir. *Suyu Arayan Adam*, içeride ve dışarıda ilgi çekici tepkiler uandırmıştır.

İlgilendiğim bu tepkilerden aşğıdaki özetler, sanıyorum ki bazı fikirler verecektir.

Bu eser hakkında, çok eski bir eğitimci ve üstün bir aydın olan eski Milli Eğitim bakanlarından rahmetli Avni Başman Őu satırları yazmıştır:

“*Suyu Arayan Adam*’da, her Őeyden önce, son yıllarda hasretini çektiğimiz özentsiz güzel Türkçe ile, tatlı bir üslup buldum. Her safhası dolgun, manalı ve yazarının dediğı gibi, ‘yeniden yaşamaya değer’ hayranlık ve biraz da gıpta ile takip ettiğim hayat hikâyesi.

Dilimizde uluslararası fikir pazarına çıkmaya bunun kadar layık ve çıkması lazım başka bir eser yoktur sanıyorum. Türk fikir edebiyatı büyük bir kitap kazandı.”

Değerli profesör ve düşünür Anne-Marle Schimmel (Marburg Lehn) *Die Welt des Islams* dergisinin (Almanya) altıncı cilt 3-4 numarasında bu kitap için yaptığı uzun tahlillerde, örneğın Őu cümleleri yazmaktadır:

“Şevket Süreyya Aydemir, kendi hatıralarında yalnız kendi hareketli hayatının değil, daha fazla Türkiye ve Asya’nın, bu yüzyılın ilk yarısındaki gelişmenin plastik bir tasvirini yapmakta ve açıklamalarının çoğı, tarihi olaylara yeni bir ışık saçmaktadır ve halen karşılaştığımız olayları çok kuvvetle aydınlatmaktadır.

Kitap, harikulade yazılmıştır. Ahval ve durumlarının isabetli, aydınlatıcı tasvirleri ile büyük bir açıklık kazanmakta ve tarihçi için de değerli detaylar ihtiva etmektedir.”

Şair Behçet Kemal Çağlar, 26.4.1960 tarihli *Vatan* gazetesindeki geniş tahlillerinde Şevket Süreyya ve *Suyu Arayan Adam* için örneğin, şu cümleleri kullanmaktadır:

“Çile dolduran ve eren bir adam. Şimdiye kadar okuduğum kitapların hiçbirinde, şu *Suyu Arayan Adam*’daki, çile çekme, inkârlardan inkârlara yönelme ve ermişlerden çoğuna kısmet olmamış bir gerçek olgunluğu, bir milli olgunluğa erme hikâyesini bu kadar tam, bu kadar açık, bu kadar bilgince, sanatkârca açıklanmış bulmadım.”

Münih’te (Almanya) *Institut zur Erforschung Der URSSR V* neşriyatında M. A. Azertekin imzasıyla çıkan *Mufassal Takriz ve Tanıtma Yazısı* kitabı bütün cepheleriyle işlerken şöyle demektedir:

“*Suyu Arayan Adam*, idealist bir Türk gencinin ve bugün bir ekonomi uzmanı ve fikir adamının hayat hikâyesidir. Çok çekici ve sürükleyici bir üslupla kaleme alınmış olan bu hikâye, yalnız bir ferdin hayat yolunu, idealini, mücadelelerini, ruhi buhranlarını, hayal kırıklıklarını anlatmakla kalmaz, aynı zamanda, çağımızın, siyasi, sosyal ve iktisadi problemleri üzerine de eğilir. Biz burada, müşahede, olayları tahlil ve edebi bakımdan cidden değerli bir kudrete sahip, cevherli bir kalemlle, ürünü olan bu eserin, “Dergimiz karakterine” uygun taraflarını belirteceğim...”

12 sayfalık bu tahlil, “Bugünkü Türk genç neslinin bu eseri dikkatle okumasında fayda vardır” cümlesiyle biter.

Kaliforniya Üniversitesi Şark Edebiyatı Öğretmeni Profesör A. Tietze ise, yazara yazdığı bir mektupta, ezcümle:

“*Suyu Arayan Adam*’ı okudum. Sizinkine benzer bir başka hatıra kitabına henüz tesadüf etmiş değilim. Kitabınız, insanda şahsınızla tanışmak için Türkiye’ye gelmek arzusu uyandırıyor...”

demekte ve intibalarını anlatmaktadır.

Edebiyatçı Fuat Güner ise, *Dost* dergisinde VI. 1960 kitabı, bir başka cephesinden alır:

“Konu bakımından üzerinde topladığı aydın duyarlılığı ve dikkati uzun zaman üstünde tutabilecek olan *Suyu Arayan Adam*’da, arınmış bir öz olarak humanite arayış ve çabasını buldum. Onun içindir ki, humanite kavramını, yazarın düşünüşünün ve hatta hayat macerasının bir odak noktası gibi görüyorum.”

Şevket Süreyya Aydemir’in hayat hikâyesi olan, *Suyu Arayan Adam*, Şevket Süreyya Aydemir’in kimliği, hayat yolu, fikir cephesi hakkında bizim ayrıca bir şey söylememize zaten lüzum bırakmamaktadır. Onun için, burada ve devletteki yüksek görevlerinden önce, onun eski bir öğretmen olduğunu belirtmekle yetineceğiz. Fakat bu öğretmenlik görevi sırasında Şevket Süreyya Aydemir, çalışmalarının niteliği ve başarısı üzerinde öyle bir takdir belgesine de mazhar olmuştur ki, bu belge, fani hayatında, her Türk’ün bir şeref tacı ve bir ülküsü sayılabilir. Bu takdir, Gazi Mustafa Kemal’in, Şevket Süreyya’nın hem eğitim başarıları, hem de şahsiyeti üstündeki üstün ve pek eşi olmayan yazılı ifadeleridir. Bunu buraya aynen almaktan kendimizi men edemiyoruz. Bu yazı, rahmetli Atatürk’ün, Cumhuriyet’in onuncu yılında ve o zaman Ankara Ticaret Lisesi Müdürü olan ve kurduğu bu mektepte, en ileri metotlarla yürüttüğü ve o zaman Atatürk’ün etrafındakilere ifade buyurdıkları gibi, kendisinin de üniversitede tatbik etmek istediği çalışmaların neticelerini belirtmesinden sonra bir şeref belgesi olarak yazılmış ve gene Atatürk’ün emriyle radyoda yayımlanmıştır:

“Gördüklerim, yüreğimi sevinç ve büyük umutla doldurdu. Türk çocuklarının yüksek kabiliyetlerine inanım tamdır. Bunun binbir delili görülebilir. Fakat, bugün burada gördüğüm eser, herhalde görülmeye ve takdir olunmaya değer en kıymetli bir beşarettir.

Bu bilgi yapısında yetişmek fırsatına erişen çocuklarımızı tebrik eder ve memlekete faydalı olmalarını dilerim. Kıymet ve kudretini canlı eseriyle göstermiş bulunan Müdür Şevket Süreyya Bey’i takdir eder ve kendisinin daha geniş çalışma eserlerini iftiharla göreceğime olan inanımı beyan eylerim.”

2/İkinci Teşrin/1933

Gazi M. Kemal

Şevket Süreyya Aydemir, Gazi Mustafa Kemal'in bu büyük takdir ve iltifatına şükranını, uzun zamanlardan beri çalışmakta olup, şimdi beşinci baskısı da çıkmış olan *Tek Adam* isimli üç ciltlik büyük eserinde ayrıca ifadeye çalışmıştır.

Şevket Süreyya'nın, şimdi elimizde bulunan:

TOPRAK UYANIRSA

Ekmeksizköy Öğretmeninin Hatıraları

eserine gelince?... Bu eser; bir *insan*'ın hikâyesidir. Faal meslek hayatını bitiren, hak edilmiş bir dinlenme hayatının başıboşluğu içinde aradığı huzuru bulacağını sanan emekli bir öğretmenin, bir ilköğretim müfettişinin hatıralarıdır.

Ama bu insan, vakitsiz bir emekliliğin işsizliği, gayesizliği içinde, Şevket Süreyya'nın bu eserinde o kadar derinlikleri ile anlatılan, bütün ruh çöküntülerini yaşar. Bir an gelir ki, depresyon artık tamdır. Yalnızlık, çaresizlik, hiçlik içinde artık tükendiğini zanneder.

Fakat tükenmemiştir. Çünkü, adına insan dediğimiz kutsal yaratık, hakkın yaratıcı mucizesi ve Tanrı'dan bir parçadır. İnsan kolay tükenmez, işte bu kitapta da, hem de çöküntünün en derin çukurlarına düşüldükten sonra, bu insanın hem kendini yeniden yaratması, hem de, hiçbir zaman tükenmeyen o iç hazinelerini toprağa ve insanoğullarının önüne sererek, içinde yaşadığı küçük âlemi, sessiz sedasız, ama muzaffer bir hamle ile yeniden inşa etmesi vardır.

Şevket Süreyya Aydemir'in, bir bakışta o kadar iddiasız, o kadar sade bir üslup hüneriyle işlediği böyle bir konu, bizim edebiyatımızda henüz ele alınmamıştır.

Bu eserde, insan ve doğa, ve insanla doğanın savaşı, bu savaşın gayesi olan ve felsefi manasıyla insanın doğayı yenmesi suretiyle asıl hürriyetimizi teşkil eden hadise, en manalı şekilde terkip edilmiştir.

Bir bakışta emekli bir köy öğretmenin son yıllarını, çevre, hayat ve düşünce mihverine bağlanan bu eser, aynı zamanda öğretmenlerimiz için olduğu kadar, gençlik ve aydınlarımız için de didaktik bir değer taşımaktadır.

Şevket Süreyya'nın bu yeni eserini, okuyucularına tanıtırken zevk ve huzur duyuyorum.

Ankara, 1 Ağustos 1963

Bu kitabı, rahmetli dostum İsmail Hakkı Tonguç'un aziz hatırasına ve bütün yurt sathına yayılmış mücahit Eğitim Ordusu'na ithaf ediyorum.

Ő. S. Aydemir

Bu, bir roman deęildir. Bu, Ekmeksizköy
ęretmeninin hatıralarıdır.

Bu köy neresidir? Bu ęretmen kimdir?
Ne olmuştur? Bunları sormayacaksınız.
Çünkü, Ekmeksizköy ęretmeni de,
dünyanın her tarafına yayılmış binlerce,
milyonlarca adsızlardan biridir.

Bu adsızlar, başkaları için çalışırlar,
ama gene de kendileri için yařarlar.
Ekmeksizköy ęretmeni de başkaları
için çalıştı. Kendisi için yaşadı. Ve kendi
kendisiyle doydud.

O, ne bir sanatkr, ne bir kahramandır.
Sadece, *insan*'dır.

**Bir İnsan Nasıl
Çöker?**

EKMEKSİZKÖY

Köyü sevmedim. Uzaktan bile soğuk, kasvetli bir görünüşü vardı. Hani hiç olmazsa karşıdan göze hoş görünen köyler vardır. İnsan bakınca, sevmese bile yadırgamaz. Ya bir tutam yeşillik, ya bir su izi gözleri okşar. Hiç olmazsa şurasında, burasında birkaç cam ışıldar.

Bunlar bile yoksa, akşam saatleri evlerin bacalarından köyün damlarına mavimsi dumanlar yayılır. Bu dumanların altında köy evleri, birbirlerine sokulmuş gibi görünürler. Bu evlerde birtakım insanların yaşadıklarını, hayatın kaynaştığını düşünürsünüz. Umutları, dertleri, inançları, aldanişları ile bu küçük köy de, büyük dünyamızın bir parçasıdır dersiniz. Orada yaşayanlara karşı içimizde bir yakınlık uyanır. Yorgunsanız, uzak yollardan gelmişseniz, orada birtakım insanların sizi hiç olmazsa güler yüzle karşılayacaklarını umarsınız. Serin bir dam altı, dinlenecek bir köşe bulabileceğinizi hayal edersiniz.

İşte uzaktan ve daha ilk görünüşte insanda böyle rahat duygular uyandıran köyler vardır. Oralara yaklaşırken adımlarınız düğümlemez. Varılacak bir yere varmış olmanın yorgun ferahlığı ile yolunuzu alırsınız.

Fakat ben, karşımda gördüğüm köyü hiç sevmedim. Bu köyün ıssız, terk olunmuş bir hali vardı. Üzerine bir mezarlık kasveti çökmüştü. Hem de çıplak, çiğnenmiş bir mezarlığın kasveti. Sanki burada köyce ölmüş. Sanki içinde hiç canlı yok.

Şurasında, burasında bodur bacalardan süzülen cılız dumanlar bile, insana o damların altında bir hayat kımıldanışı duygusunu vermiyor. O halsiz, o şekilsiz belirtilere duman bile denemezdi. İçlerinde alevlerin kaynaştığı ocaklar böyle mi duman verir? Bacalardan sızan bu cılız belirtilerin daha bacaların ağızlarında hızları kesiliyor. Havaya bile yükselmiyorlar. Görünen her şeyde halsizliğin, tükenmişliğin şikâyeti okunuyordu. Hatta bu sezilen, şikâyet bile değil. Şikâyet, içten gelen bir isyanın açığa vuruluşudur. Bir direniştir.

Zaten köyün pis bir adı vardı: *Keltepe!*... Ama bu ad bile sahte. Bu köy, kel olmaya keldi. Bu kelliği bile miskin ve körleşmiş bir şeydi. Ama

tepe nerede? Köy bir tepede değil ki. Pis bir çukurun dibinde. Bir toprak kalıntısı. Bir harabe. Hatta buraya harabe bile denemezdi. Mamur olmamış ki harap olsun. Hem bu şekilsiz toprak kalıntılarına nasıl ev denebilirdi. Düpedüz birer köstebek kabartısı. Soğuk, ölü bir çıplaklık. Bir hiçlik...

Buraya gelebilmek için Ankara'dan trenle ayrıldım. Polatlı'yı geçtikten sonra treni, Sakarya kenarında küçük bir köy istasyonunda terk ettim: Beylikköprü. Oradan yolculuk bir kağnı ile başladı. Önce Sakarya boyunca birtakım sazlıklara, bataklıklara daldık. Pis su birikintileri arasından bir düziye ilerledik. Ya çamurlu, ya tozlu yol izlerinde sağa sola kıvrıldık. Çayın kenarına vardığımız zaman, önümüzde ölü bir çamur akıntısı belirdi. Sakarya buydu. Bir yerde bu akıntıyı, kemerleri, taşları birbirine karışmış köprümsü bir yerden geçtik. Ekşi bir bataklık sıcaklığı içinde uçuşan ağustosböcekleri, yeşil sinek bulutları nefesi kesiyorlardı.

Sonra Sakarya sazlıklarını arkada bıraktık. İki sıra kireç tepeler arasında bozukdüzen bir yol izi doğuya doğru döne dolana uzanıyordu. Uzaktan Keltepe'yi seçtiğim zaman, köyle aramızda yeni bir sazlığın, bataklığın uzandığını gördüm. Burası, bataklıkla çoraklık arası bir yerdi. Yazın parça parça kuruyan, yeraltı sularının kabardığı, karların eriyip, sellerin yayıldığı mevsimlerde yan göl, yarı çamurluk haline gelen cinsten bir yer ve her zaman sinek yuvası.

Bu bataklığın da bazen ortasından, bazen kenarından yol aldık. Köye yaklaştık. Bataklığın arkasında, üç tarafını birtakım keleş tepelerin çevirdiği yarı çorak, yarı sel yatağı bir çukura serpilmiş elli kadar toprak dam. İşte Keltepe burasıydı. Ortada, biraz yüksekçe olan yapı, köyün mescidi olsa gerekti. Mescidin minaresi yoktu. Etrafta okula benzer bir bina da göremedim. Bir de bana öyle geldi ki, bizim kağnı uzaktan köye yaklaşırken, şurada burada seçilen insan karaltıları da bizi görünce ortadan kayboldular. Öyle ki, köye varıp da mescidin önünde durduğumuz zaman, bu lanetleme harabenin ortasında, beni getiren köylüyle ben, yapayalnızdık. Kağnının yorgun öküzlerinin inen kalkan göğüslerinden sızan hırıltılı nefesler, bu ıssızlık içinde bize yoldaş olan seslerdi.

Güneş daha biz son bataklığı geçerken kaybolmaya başlamıştı. Köye girdiğimiz zaman hava kararıyordu. Mescit kapısının eşliğinde bir

Ekmeksizköy Öğretmeni, dünyanın her tarafına yayılmış
binlerce, milyonlarca adsızdan biridir.
O da başkaları için çalıştı. Ama kendisi için yaşadı
ve kendisiyle doydular.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-2135-7

9 789751 421357